

Finanšu izlūkošanas
dienests

Finanšu izlūkošanas dienesta informatīvais izdevums

#7

Oktobris, 2024

Infografika:

**AIZDOMĪGU DARĪJUMU
ZIŅOŠANAS TENDENCES
2024. GADA PIRMAJĀ
PUSGADĀ**

Intervija ar Tomu Plataci par pirmo gadu FID
priekšnieka amatā:

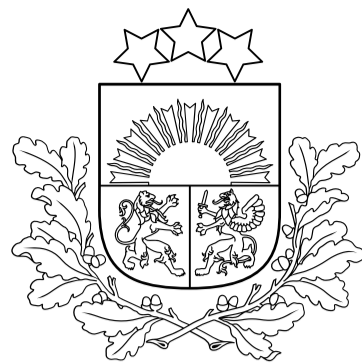
“ FID DARBU STARPTAUTISKĀ
MĒROGĀ VĒRTĒJU ĻOTI ATZINĪGI. ”

VĒL ŠAJĀ IZDEVUMĀ:

Ēnu ekonomika Latvijā sarukusi par 3.6
procentpunktiem

Eiropas Komisija atzinīgi novērtē Latvijas
sniegumu pretkorupcijas jomā

Latvijas Banka izstrādā mašīnmācīšanās
rīku, kas izgaismo anomālijas pārrobežu
maksājumos

Finanšu izlūkošanas
dienests

Priekšvārds

Latvijas un visas Eiropas drošības interesēs ir Ukrainas uzvara tās brīvības cīņās pret Krievijas agresiju. Latvija turpina sniegt militāru, politisku un finansiālu palīdzību Ukrainai. Vienlaicīgi strādājam, lai iegrožotu un izolētu Krieviju un mazinātu tās kaujas spējas – tas ietver arī sankcijas pret Krieviju un līdzagresoru Baltkrieviju.

ES ir noteikusi 14 sankciju kārtas pret Krieviju un 8 kārtas pret Baltkrieviju. Lai arī sankciju pakotnes saskaņotas ES līmenī, to īstenošana ir nacionāla atbildība – sankciju kontrolē iesaistītas ap 160 dalībvalstu aģentūras. Diemžēl ne visas aģentūras vienlīdz pamatīgi nodrošina sankciju iedzīvināšanu, un tas rada nesamērīgu slogu ES robežvalstīm ar Krieviju un Baltkrieviju, tostarp Latvijai. Tādejādi tiek arī apietas ES noteiktās sankcijas.

Šī gada 19. jūlijā apmeklēju Latvijas (un ES) robežkontroles punktus ar Krieviju (Terehovu) un Baltkrieviju (Pāterniekus), lai kopā ar Valsts robežsardzes un VID Muitas pārvaldes vadību uz vietas iepazītos ar situāciju sankcionēto preču kustības kontrolē.

Sankciju apiešana ir apzināti organizēts process. Lūk, daži piemēri: lai slēptu aizliegtās preces, tās uzrāda kā citus priekšmetus – automašīnas vai kravas automašīnas deklarē kā rezerves daļas, lai gan faktiski tās ir pilnībā funkcionējošas, tām izņemtas vien durvis. Citas preces netiek pareizi deklarētas vai tiek sūtītas ar nepareizu muitas kodu. Nereti deklarācijā norādīts neeksistējošs gala adresāts. Pastāv prakse Krievijai paredzētus sūtījumus tur "nogādāt" caur Turciju, AAE, Centrālāzijas valstīm vai Ķīnu. Būtisks

izaicinājums ir divējāda lietojuma preču eksports, kas, apejot sankcijas, var palīdzēt stiprināt Krievijas militārās spējas.

Pēc robežas apmeklējuma vērsos pie ES Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos Žuzepa Borela Fonteljesa un citiem ES ārlietu ministriem, aicinot nodrošināt stingrāku eksporta preču kontroli to izcelsmes un deklarēšanas valstīs. Tas ir visu ES dalībvalstu pienākums un nacionāla atbildība – nodrošināt, lai to eksportētāji ievērotu sankcijas un lai to nacionālās iestādes sankcijas efektīvi piemērotu. Tas būtiski atvieglotu slogu mūsu robežsargiem un muitas darbiniekiem un nodrošinātu efektīvu sankciju iedzīvināšanu, tā degradējot Krievijas spējas turpināt agresiju. Šis jautājums ir un paliks mūsu uzmanības lokā – gan jaunu sankciju pieņemšanai, gan esošo iedzīvināšanai.

Ārlietu ministre

Baiba Braže

Izdevumā izmantoto terminu un abreviatūru skaidrojums

AAE – Apvienotie Arābu Emirāti

AMLA – *Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism*

Eiropas iestāde cīņai pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

FID – Finanšu izlūkošanas dienests

FNA – Finanšu nozares asociācija

IKP – Iekšzemes kopprodukts

KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

MI/ENI – Maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes

Moneyval – Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja

NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

NILLTPF – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma un proliferācijas finansēšana

NILLTPFN – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana

NRA – *National Risk Assessment*
Nacionālais risku novērtējums

STR – *Suspicious Transaction Report*
Aizdomīgu darījumu vai darbību ziņojums

TAI – Tiesībaizsardzības iestāde

VID – Valsts ieņēmumu dienests

Aizdomīgu darījumu ziņošanas tendences 2024. gada pirmajā pusgadā

FID apkopojis jaunākos datus par ziņošanas sistēmā goAML iesniegtajiem aizdomīgu darījumu vai darbību ziņojumiem (STR) 2024. gada pirmajā pusgadā.

1075

ziņojumi saņemti par neskaidru līdzekļu izcelsmi un/vai darījumu ekonomisko pamatojumu*

* Biežākais iemesls: klients nav sniedzis skaidrojumu vai sniedzis grūti pārbaudāmu skaidrojumu.

FID saņemto STR skaits kopš 2021. gada

*2024. gada pirmajos sešos mēnešos

2024. gada 1. pusgadā visvairāk saņemti STR par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem:

29%

mantiskie noziegumi

26%

nodokļu noziegumi

22%

autonoma NILL

↗ 8%

salīdzinājumā ar 2023. gadu

↘ 6%

salīdzinājumā ar 2023. gadu

=

salīdzinājumā ar 2023. gadu

STR iesniedzēji 2024. gada 1. pusgadā:

92% – finanšu sektora dalībnieki

8% – nefinanšu sektora pārstāvji

(2023. gadā nefinanšu sektors iesniedza 6% no visiem STR)

Finanšu sektora ziņotājiestādes

253

Ziņojumi saņemti no MI/ENI (maksājumu un e-naudas iestādes)

16

(+3, salīdzinot ar pilnu 2023. gadu)
Ziņotāju skaits starp kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem

2071

Ziņojumu skaits, ko iesniegušas aktīvās kredītiestādes

Nefinanšu sektora aktīvākie ziņotāji

Ārpakalpojumu grāmatveži ↗ 33% salīdzinājumā ar 2023. gadu

Izložu/azartspēļu organizētāji ↗ 50%

Zvērināti revidenti ↘ 25%

Maksātnespējas procesa administratori ↘ 50%

Dārgmetālu tirgotāji ↗ 63%

Gads FID priekšnieka amatā – intervija ar Tomu Plataci

Intervija

28. septembrī apritēja gads, kopš FID priekšnieka amatā apstiprināts Toms Platacis. Šis ir bijis izaicinājumiem pilns gads, jo gada laikā nākušas klāt jaunas atbildības. FID turpina veikt savu pamatfunkciju, kas ir apkopot un analizēt finanšu datus un saņemtos ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, lai iegūto informāciju nodotu Latvijas tiesībsardzības iestādēm NILLTPF lietu izmeklēšanai. Bet kopš 2024. gada FID kļuvis arī par kompetento iestādi starptautiskajās sankcijās paredzēto izņēmumu piemērošanā.

Kā šis ietekmējis dienesta darbību, kādas šobrīd ir FID prioritātes un kā virzās Moneyval novērtēšanas process, plašāk intervijā stāsta FID priekšnieks Toms Platacis.

Šī intervija ir rediģēta lasāmības uzlabošanai.

Vai Finanšu izlūkošanas dienesta izvirzītās prioritātes šī gada laikā ir mainījušās?

FID prioritātes tika izvirzītas pagājušā gada nogalē, un šī gada laikā tās nav būtiski mainījušās. Šobrīd ir divas prioritātes, kas svarīgas ne tikai FID, bet visam Latvijas finanšu sektoram kopumā.

Toms Platacis

FID priekšnieks

Pirmā ir jaunais Moneyval novērtējums. Šobrīd vēl joprojām aktuāls ir 2018. gada Moneyval novērtējums, kurā Latvijas NILLTPFN sistēma tika novērtēta kā neefektīva – tāda, kurā ir daudz stratēģisku trūkumu. Negatīvi šo novērtējumu izjuta gandrīz visi uzņēmēji, kas darbojas Latvijā – gan vietējie, gan ārvalstu.

Svarīgi, ka **pēdējos gados esam spējuši būtiski uzlabot NILLTPFN sistēmas atbilstību un efektivitāti**, taču joprojām atrodamies Moneyval pastiprinātā uzraudzībā. Lai šo situāciju labotu, Ministru kabineta līmenī tika pieņemts lēmums brīvprātīgi pieteikties kā pirmajiem Moneyval jaunajam – 6. kārtas novērtējumam. Šobrīd norit visi nepieciešamie darbi, lai šis novērtējums būtu sekmīgs un tiktu pielikts punkts pastiprinātās uzraudzības režīmam.

Otra mūsu prioritāte ir saistīta ar FID jauno funkciju sankciju jomā. Esam spējuši pāris mēnešu laikā ļoti saspringtā tempā veikt visus nepieciešamos priekšdarbus, lai ar 1. aprīli varētu to īstenot. Šobrīd turpinām iet dziļāk un pilnveidot procesus, lai varētu pēc iespējas efektīvāk un uzņēmējiem ērtāk nodrošināt mums uzticētās funkcijas izpildi. Vienlaikus, protams, nodrošinām efektīvu FID pamatfunkciju izpildi un iekšējo procesu nepārtrauktu pilnveidošanu.

Kādas ir Jūsu, kā FID priekšnieka, izvirzītās prioritātes?

FID prioritātes, protams, ir arī manas prioritātes – tāpēc, kā jau iepriekš minēts, tās ir Moneyval novērtējums un sankcijas. Taču ir arī ļoti daudz citu lietu, pie kurām jāturpina strādāt un kas ikdienā prasa manu uzmanību.

Viena no tām ir mūsu pamatfunkcijas – izlūkošanas darba – turpmāka attīstība. Pagājušā gada nogalē publicējām Nacionālo NILLTPF risku novērtējumu (NRA 2023), kas būtībā ir mūsu nozares mugurkauls, atspoguļojot gan aktuālos riskus, gan attiecīgi risku mazinošos pasākumus. Atbilstoši NRA 2023 secinātajam arī veicam noteiktus pielāgojumus savā darbā un arī mūsu sadarbībā ar partneriem citās institūcijās. Tas

“

Šobrīd norit visi nepieciešamie darbi, lai jaunais Moneyval novērtējums būtu sekmīgs un tiktu pielikts punkts pastiprinātās uzraudzības režīmam.

ietver risku kalibrēšanu, dažādus inovatīvus digitālos risinājumus, jaunas mācības darbiniekiem un citas aktivitātes.

Starptautiskā sadarbība un Latvijas reputācijas atjaunošana ir vēl viena mana prioritāte. Kā jau ieskicēju, 2018. gada nesekmīgais NILLTPFN sistēmas novērtējums ir atstājis negatīvas sekas mūsu uzņēmējiem un valsts reputācijai kopumā. Tieši šī iemesla dēļ esmu veltījis daudz laika, lai ar aktīvu darbu starptautiski apliecinātu to, ka izprotam, cik svarīga ir valsts spēja nepieļaut noziedzīgu finanšu sektora izmantošanu nacionālā un starptautiskā līmenī.

“

Esmu veltījis daudz laika, lai ar aktīvu darbu starptautiski apliecinātu to, ka izprotam, cik svarīga ir valsts spēja nepieļaut noziedzīgu finanšu sektora izmantošanu nacionālā un starptautiskā līmenī.

Vai, Jūsaprāt, sabiedrība zina un izprot, ar ko nodarbojas FID?

Daudzi noteikti zina un labi izprot, kas ir FID un ko mēs darām. Taču, manuprāt, ne visai sabiedrībai būtu detaļās jāzina, ar ko mēs nodarbojamies. Īpaši, ja runājam par FID pamatfunkciju. Es pat teiktu – **ja cilvēki zina, kādi ir galvenie riski finanšu jomā, kā neiesaistīties un neklūt par upuri dažādiem finanšu noziegumiem, ar to pilnīgi pietiek.**

Ar sankciju jautājumiem ir citādi. Šajā jomā tika pieņemts lēmums centralizēt funkciju sankciju izpildes jomā, cita starpā, lai atvieglotu sabiedrības – uzņēmēju – saziņu un piekļuvi informācijai vienā centralizētā kontaktpunktā. Redzam, ka jau šobrīd sabiedrības izpratne par sankciju jautājumiem ir ļoti laba, neskatoties uz to, ka FID tikai pāris mēnešus ir sankciju kompetentās iestādes statusā. Par to liecina, piemēram, ļoti augstie izveidotās sankciju vietnes apmeklējuma rādītāji (sankcijas.fid.gov.lv). Šeit vēlos uzslavēt arī citu iestāžu, tajā skaitā muitas kolēģu un Latvijas Bankas, darbu sankciju jomā, īpaši pagājušajos gados līdz šo funkciju centralizācijai.

Kā liecina 2023. gadā veiktā sabiedriskās domas aptauja, tomēr **vairāk nekā puse respondentu labi izprot FID funkcijas, kas ir apmierinoši.** Apmēram 45% maldīgi domāja, ka FID uzrauga kredītiestādes naudas atmazgāšanas jomā un apmēram 20% – ka FID nosaka, kuriem banku klientiem būtu jāaizver konti. Tas tā, protams, nav*.

FID ir iestāde ar specifisku funkciju, kāda nav nevienai citai iestādei valstī – mēs sekojam naudai, un tas vairāk ir tāds fona darbs, kura pamatā ir ļoti komplicēta analītika, izpēte, saziņa ar partneriem vietēji un ārvalstīs u.tml. Nevienam nav jāredz mūsu aktīvās darbības. Primāri, FID pieeja ir sniegt atbalstu finanšu izlūkošanas jomā drošības iestādēm, TAI un citām valsts institūcijām, kurām tas nepieciešams. Paši publiski priekšplānā noteikti neraujamies.

“

Jau šobrīd sabiedrības izpratne par sankciju jautājumiem ir ļoti laba, neskatoties uz to, ka FID tikai pāris mēnešus ir sankciju kompetentās iestādes statusā.

Kā jūs vērtētu Latvijas FID darbu starptautiskā mērogā?

Ļoti atzinīgi.

Stājoties FID priekšnieka amatā uzsvēru, ka Latvijas starptautiskā reputācija ir viena no manām prioritātēm. Šobrīd pats aktīvi piedalos Egmonta grupā**. Esmu viens no diviem ES pārstāvjiem Egmonta grupā un attiecīgi tās pārstāvis ES. Dažādos formātos pārstāvu valsti un FID – starptautiskās konferencēs, sarunās ar ES institūcijām un starptautiskām organizācijām, sniedzu atbalstu un viedokli. Cenšos rādīt labāko, lai no mums varētu mācīties citi, tai skaitā arī no mūsu kļūdām, kā arī no labās pieredzes un iniciatīvām.

“

Esam izveidojuši stabilu, kompetentu un labu reputāciju, par ko liecina arvien augošais skaits ārvalstu kolēģu, kas vēlas braukt pieredzes apmaiņā pie mums un mācīties mūsu labāko praksi un pieredzi.

Šobrīd esam izveidojuši stabilu, kompetentu un labu reputāciju, par ko liecina arvien augošais skaits ārvalstu kolēģu, kas vēlas braukt pieredzes apmaiņā pie mums un mācīties mūsu labāko praksi un pieredzi operatīvās, taktiskās un stratēģiskās analīzes, datu apstrādes automatizācijas, komunikācijas, publiskās-privātās partnerības un citās jomās.

Tāpat katru **gadu veicam novērtējumu par sava darba kvalitāti starptautiski, un rādītāji uzlabojas katru gadu.** Šobrīd esam tuvu izcilam rādītājam, kas liecina arī par to, ka mūsu starptautiskie partneri mūs novērtē.

Kā šobrīd norit un kas ir paveikts Moneyval novērtēšanas procesā?

Pirmkārt, ir jāsāk ar to, ka mēs bijām pirmie, kuri paši pieteicās. Ir vēl viena valsts, kas pieteicās un tiek vērtēta prioritāri jaunajā kārtā. Tas ir būtisks lēmums būt pirmajiem – testēt vēl ne līdz galam zināmus ūdeņus. Esam pieteikušies, mūsu pieteikums ir pieņemts un **ši gada martā ir oficiāli sākts novērtējuma process**, kas ilgs vairāk nekā gadu aktīvajā fāzē, pēc tam notiks ziņojuma saskaņošana. Paredzams, ka ziņojums tiks publicēts nākamā gada izskaņā.

Šobrīd ir paveikta puse no darba. Visi rakstveida darbi, proti, divas izteikti apjomīgas anketas un vairākas mazākas anketas, ir paveikti: esam aizpildījuši un iesnieguši gan tehnisko atbilstības anketu, gan arī efektivitātes atbilstības anketu. Kopā vairāk nekā divi tūkstoši lapaspusē!

Aktīvi gatavojamies novembra klātienē vizītei, kad eksperti ieradīsies gandrīz uz divām nedēļām Latvijā un pārbaudīs, kā arī vērtēs mūsu sniegto informāciju. Lai gan izklausās, ka mēs rakstam tikai papīrus un pēc tam pie mums atbrauc klātienē parunāties, process, kas ir šī visa izvērtējuma pamatā, ir daudz apjomīgāks un sarežģītāks. Ir iesaistīti vairāki desmiti institūciju – iestādes un privātā sektora subjekti. Tie ir vairāki simti cilvēku, ar kuriem mēs aktīvi sadarbojamies katru dienu tikai šī novērtējuma procesā – ekspertu un vadības līmeņa tikšanās, stratēģiska plānošana un dažādi citi aspekti. Darbs ir tiešām apjomīgs.

Vai esat gandarīts ar procesu, kā tas virzās uz priekšu?

Vienmēr varētu būt labāk. Atpakaļ skatoties redzam, ko iespējams vajadzēja darīt citādāk. Šī jaunā metodoloģija un jaunās procedūras visiem tiek piemērotas pirmo reizi, līdz ar to, ir salīdzinoši daudz nezināmo un ne vienmēr uzreiz ir precīzas atbildes uz visiem jautājumiem. Bija jāpieņem vairāki drosmīgi lēmumi, kas šobrīd ir atmaksājušies, bet kopējo gala rezultātu mēs redzēsim gandrīz pēc gada.

Neteiktu, ka ir pieļautas kādas būtiskas kļūdas. Es esmu ļoti prasīgs pret sevi un līdz ar to arī prasīgs pret visiem sev apkārt. Tāpēc vienmēr teikšu, ka darbu varētu darīt labāk, bet kopumā esmu apmierināts ar procesu un procesa virzību.

“

Es esmu prasīgs pret sevi un līdz ar to arī prasīgs pret visiem sev apkārt. Tāpēc vienmēr teikšu, ka darbu varētu darīt labāk. Bet kopumā esmu apmierināts ar procesu un procesa virzību [saistībā ar jauno Moneyval izvērtēšanas kārtu].

Ar ko šī gada laikā visvairāk lepojaties?

Viennozīmīgi ar jaunās sankciju izpildes funkcijas ieviešanu. Tā kopumā ir ne tikai pilnīgi jauna funkcija FID, bet dažas funkcijas ir arī pilnīgi jaunas valstij kopumā.

Tas bija sarežģīts plānošanas process pagājušā gada izskaņā, ar pietiekami daudz nezināmajiem, ko neviens nevarēja paredzēt. Runājot un plānojot uz priekšu, mēs esam paredzējuši atbilstošu resursu apjomu – tieši tik, cik nepieciešams. **Šobrīd ar visu tiekam galā ļoti augstā līmenī.** Esam atlasījuši augsta līmeņa

ekspertu komandu un strādājam pilnā sastāvā. Visas funkcijas tiek pildītas.

Lepojos arī ar projektu, kuru uzsākām šī gada sākumā – nefinanšu sektora aizdomīgu darījumu ziņošanas atvieglošanu. Process tūlīt jau ir noslēdzies, apritot gadam FID priekšnieka amatā, tas būs noslēdzies pilnībā.

Jaunums – **nefinanšu sektoram vairs nebūs jāsniedz tādi paši ziņojumi, kādi jāsniedz finanšu sektoram.** Ziņojuma forma būs daudz vienkāršāka, speciāli paredzēta mazākiem subjektiem. Esmu gandarīts par šo kopīgo iniciatīvu un ceru, ka tā nesīs pozitīvus rezultātus.

Kādas šobrīd ir aktualitātes pasaules un Latvijas finanšu jomā?

NILL jomā noteikti pirmā aktualitāte ir ES jaunās institūcijas (AMLA) izveide, kur arī dažādās darba grupās piedalās FID pārstāvji. Tāpat aktīvi tiek diskutēts par dažādām krāpšanas shēmām, kas attīstās visā ES un arī ārpus tās. Vēl viena aktualitāte pēdējos mēnešos ir jautājumi, kas saistās ar vides noziegumiem. Taču pats aktuālākais ES un pasaulē šogad un arī iepriekš nenoliedzami ir sankciju jautājumi.

Kādi ir raksturīgākie finanšu noziegumi šobrīd? Kā tie atšķiras Latvijā un pasaulē?

Finanšu noziegumi dažādos pasaules kontinentos un valstīs atšķiras: ir valstis, kur tie galvenokārt ir vides noziegumi, citviet – sankciju apiešana, organizētā noziedzība un narkotiku tirdzniecība.

Latvijā šobrīd, tāpat kā iepriekšējos gadus, izplatītākie ir nodokļu noziegumi, ēnu ekonomika, ES noteikto sankciju apiešana un organizētā noziedzība, tai skaitā manis minētās krāpšanas. Aptaujas rāda, ka 77% Latvijas iedzīvotāju ir personiski saskārušies ar krāpniecības mēģinājumiem telefoniski, e-pastā vai sociālajos tīklos. Visizplatītākais krāpšanas veids ir vikšķerēšana jeb tālruņa zvanu uzbrukumi un krāpšanas – uzdošanās par policijas un citu iestāžu darbiniekiem.

“

[Sankciju uzraudzības jomā] esam atlasījuši augsta līmeņa ekspertu komandu un strādājam pilnā sastāvā. Visas funkcijas tiek pildītas.

Kopš 2024. gada 1. aprīļa FID kļuva par kompetento iestādi sankciju izpildē. Kā tas ir mainījis un ietekmējis FID darbību?

Jaunās funkcijas īstenošana FID tika noteikta kā prioritāte. Daudz resursu veltījām jaunu procesu izstrādei un ieviešanai, kā arī darbinieku atlasei. Tika pieņemti 19 jauni darbinieki, kas bija liels personāla atlases vadības darbs, kurā piedalījās arī FID vadība. Līdz ar to 2024. gada sākums bija ļoti saspringts tieši šī iemesla dēļ. Tāpat būtisku laika daļu aizņēma jaunu iekšējo procesu un IT sistēmu izstrāde, komunikācija.

Šobrīd šīs informācijas plūsmas dēļ mēs redzam, ka FID pamatfunkcija ir stiprinājusies, jo pieejamās informācijas apjoms palīdz arī uzlabot sankciju izmeklēšanu lietas. Noteikti **jaunās funkcijas ietekme arī uz FID pamatdarbību vērtējama kā pozitīva.**

* "Sabiedriskās domas aptauja par finanšu noziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju" 2023. gada oktobris

** Starptautiska organizācija, kas apvieno visas pasaules finanšu izlūkošanas dienestus.

Ēnu ekonomika Latvijā sarukusi par 3.6 procentpunktiem, bet darbs pie tās izskaušanas jāturpina

Jauns pētījums rāda, ka 2023. gadā ēnu ekonomika Latvijā sarukusi par 3,6 procentpunktiem, salīdzinot ar 2022. gadu. Finanšu nozares asociācijas valdes loceklis Jānis Brazovskis gan norāda – lai ēnu ekonomika turpinātu samazināties, nepieciešams mērķtiecīgi un ciešā sadarbībā ar valsti un uzņēmējiem realizēt Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānā ietvertos pasākumus.

Ēnu ekonomika 2023. gadā veidoja 22,9% no IKP. “[Tas] nozīmē slēptu tautsaimniecības daļu daudzu miljardu eiro apmērā. Tāpēc pat šķietami neliels ēnu ekonomikas samazinājums var dot būtisku efektu ekonomikas attīstībā,” uzsver J. Brazovskis.

Lai sekmīgi turpinātu cīņu ar ēnu ekonomikas izpausmēm, ir **jāpaaugstina nodokļu morāle** – tā uzskata pētījuma autors, profesors Arnis Sauka. Legālu uzņēmējdarbību varētu veicināt tādas iniciatīvas kā nodokļu pārskatīšana (no darbaspēka uz patēriņu), administratīvā sloga mazināšana un atbalsts legāli strādājošajiem uzņēmējiem (piem., nodokļu maksātāju reitinga sasaiste ar publisko iepirkumu).

Ne mazāk svarīgi ir veicināt uzņēmēju un plašākas sabiedrības uzticēšanos valstij un tās institūcijām. J. Brazovskis norāda:

“Ēnu ekonomikas apkarošana [...] būs atkarīga gan no konsekventas rīcības, ieviešot dažādas politikas un iniciatīvas, [gan] no parauga, ko sabiedrībai demonstrē dažādi viedokļa līderi – politikā, biznesā, protams, arī mēs finanšu iestādēs strādājošie, kultūrā un visās citās jomās.”

“

Uzņēmumi [kas legalizējas] var saņemt finansējumu, ieguldīt produktivitātes celšanā un kļūt konkurētspējīgāki [...], efektīvāki un pelnošāki. Ēnu ekonomikas sarukums veicina arī investīciju pieplūdi – gan no ārvalstīm, gan mūsu pašu valsts iedzīvotājiem.

KAS VEIDO ĒNU EKONOMIKU LATVIJĀ? (2023. GADS)

48,2% – aplokšņu algas

26% – neuzrādīti darbinieki

25,8% – neuzrādīti ienākumi

Nozare ar lielāko ēnu ekonomikas daļu:

būvniecība
(34,2% no IKP)

Eiropas Komisija atzinīgi novērtē Latvijas sniegumu pretkorupcijas jomā

Jaunākajā Eiropas Komisijas (EK) ziņojumā par tiesiskumu secināts, ka Latvija turpina efektīvi risināt pretkorupcijas jautājumus. Ziņojumā īpaši atzinīgi novērtēta Latvijas tiesībsargājošo iestāžu pirmstiesas izmeklēšanas darba efektivitāte un izcelts KNAB darbs pretkorupcijas politikas plānošanas jomā.

Konkrētāk, EK atzinīgi novērtējusi:

- Latvijas TAI spējas efektīvi izmeklēt un nodot prokuratūrai korupcijas lietas, to skaitā ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietas;
- KNAB sniegto ieguldījumu pretkorupcijas jomas normatīvo aktu pilnveidošanā;
- progresu Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plānā 2023.-2025. gadam ietvertu uzdevumu izpildē;
- KNAB iniciatīvu izstrādāt Latvijai pielāgotu nacionālo korupcijas risku novērtēšanas metodoloģiju, kas paredzētu arī vadlīnijas slēptu korupcijas risku noteikšanai;
- tiešaistes platformas un mobilās lietotnes "Ziņo KNAB!" izveidi, kas dod iespēju sabiedrībai ērti ziņot par koruptīviem noziegumiem vai to plānošanu.

EK dokumentā vērtēta tiesiskuma situācija ES dalībvalstīs un iepriekšējā gadā izteikto ieteikumu ieviešana. Ar pilnu ziņojumu var iepazīties [Eiropas Komisijas tīmekļvietnē](#).

Latvijas Banka izstrādā mašīnmācīšanās rīku, kas izgaismo anomālijas pārrobežu maksājumos

NILL riska līmeni valsts finanšu sistēmā nosaka, vērtējot NILL draudus un sistēmas ievainojamību. Kā zināms, draudu vērtēšanā būtiska nozīme ir pārrobežu maksājumu plūsmu analīzei, kas ir ļoti resursietilpīgs process – datu apjoms ir milzīgs.

Lai uzlabotu šo datu analīzes efektivitāti, Latvijas Banka ir izstrādājusi neuzraudzītas mašīnmācīšanās rīku, kas izgaismo anomālijas Latvijas kredītiestāžu klientu pārrobežu maksājumu datos.

Rīks analizē vairākus parametrus, kas var norādīt uz NILL mēģinājumiem, to skaitā:

- maksājumu apjomu un vidējo transakcijas apmēru;
- galamērķa valstu (t.i., valstu, uz kurām maksājumi no Latvijas ir aizgājuši vai no kurienes nākuši) ekonomiskos rādītājus un šo maksājumu proporciju pret valstu IKP, tirdzniecības un tiešo investīciju rādītājiem;
- gala valstu riska rādītājus NILL jomā (kā netieši indikatori tiek izmantoti [NILL indekss](#), [korupcijas uztveres indekss](#) un [finanšu slepenības indekss](#)).

Svarīgi atzīmēt, ka rīka identificētās anomālijas nenorāda uz apšaubāmiem darījumiem. Šis ir papildu rīks, kas var palīdzēt uzlabot riska izpratni attiecībā uz pārrobežu plūsmu, automātiski identificējot būtiski atšķirīgus maksājumus vai maksājumu aktivitāti. Tomēr pirms jebkādu secinājumu izdarīšanas, identificētajām anomālijām ir nepieciešama ekspertu interpretācija.

ASV un Latvijas mācību programmā stiprina virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēju darbības risku uzraudzību

Augustā Latvijas Bankā notika mācības, kuru laikā ASV eksperti izglītoja Latvijas finanšu sektora uzraudzības un TAI pārstāvjus par virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēju darbības riskiem un to uzraudzību.

Mācībās tika aplūkoti šādi temati:

- virtuālo aktīvu pakalpojumu jomas regulējums, tostarp patērētāju aizsardzība un pakalpojumu sniedzēju licencēšana;
- virtuālo aktīvu pakalpojumu darbības risku uzraudzības aktualitātes, tostarp jomas jaunākās tehnoloģijas un nelicencēto pakalpojumu sniedzēju darbību identificēšana.

“

Mācību sesiju atklāja ASV vēstnieks Latvijā Kristofers Robinsons:

Virtuālajām valūtām un blokķēdes tehnoloģijai ir liels potenciāls. Līdzsvara nodrošināšana starp regulējumu un inovācijām ir izšķiroša, lai veicinātu ekonomikas izaugsmi un vienlaikus stiprinātu tās noturību.

“

Latvijas Bankas prezidents Mārtiņš Kazāks uzsvēra:

Paldies ASV institūcijām par vērtīgu pieredzes apmaiņu, kas stiprinās Latvijas finanšu sektora drošību un noturību. Tas ir svarīgs solis, lai Latvijas finanšu sektorā veicinātu jaunu segmentu izveidošanos un stiprinātu tā starptautisko konkurētspēju. Finanšu sektors nemitīgi attīstās, un uzraugošajām institūcijām ir jāspēj pilnveidot uz riskiem balstītu pieeju un identificēt un sekmīgi novērst finanšu noziegumus virtuālo aktīvu jomā, vienlaikus neapgrūtinot sektora attīstību un finanšu pakalpojumu pieejamību. [...]

Mācību programmu veidoja Vērtspapīru un biržu komisija, Ņujorkas štata Finanšu pakalpojumu departaments, Finanšu noziegumu apkarošanas tīkls un Latvijas Banka. Mācībās piedalījās vairāk nekā 30 Latvijas Bankas, Finanšu ministrijas, Finanšu izlūkošanas dienesta, Ziemeļvalstu un Baltijas valstu eksperti.

Viedoklis: Kopīgi cīņā pret finanšu noziegumiem

Naudas atmazgāšanas ierobežošana daudziem banku klientiem Latvijā joprojām asociējas ar daudzu šķietami birokrātisku anketu aizpildīšanu un pat ar ierobežojumiem veikt darījumus. Tas nereti rada neizpratni par banku izvirzītajām prasībām un to jēgu. Tāpēc, diskutējot par šo tēmu vietējā un starptautiskā līmenī, ir svarīgi uzsvērt šo prasību mērķi un iezīmēt priekšnosacījumus tā veiksmīgai sasniegšanai, jo īpaši sadarbībā starp publisko un privāto sektoru. Vienlīdz svarīgi ir uzsvērt, ka cīņai ar naudas atmazgāšanu nevajadzētu lieki apgrūtināt klientus, tai skaitā neproporcionāli iejaukties viņu privātajā sfērā.

Uldis Cērps

Finanšu nozares asociācijas (FNA) valdes priekšsēdētājs

Vispirms daži vārdi par starptautisko dimensiju cīņā ar naudas atmazgāšanu.

Neviena valsts nevar atļauties nepievērst pienācīgu uzmanību naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanai. Šādas valstis agrāk vai vēlāk tiks starptautiski izolētas, un viņu pieeja starptautiskajai finanšu sistēmai tiks liegta vai būtiski ierobežota.

Šajā kontekstā ir **augstu novērtējams 'kapitālais remonts', ko Latvijas publiskais sektors ir paveicis partnerībā ar bankām, sasniedzot Latvijas pilnīgu atbilstību globālajiem standartiem** cīņā pret naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu.

No 2018. līdz 2020. gadam kredītiestādes spēja veiksmīgi mainīt biznesa modeļus un atteikties no Latvijas nerezidentu naudas plūsmu apkalpošanas. **Nerezidentu klientu kontu slēgšana arī ievērojami mazināja Latvijas ģeopolitisko apdraudējumu pēc 2022. gada**

Krievijas iebrukuma Ukrainā. Pēdējos gados notikusi arī tirgus dalībnieku konsolidācija, vienlaikus saglabājot banku biznesa modeļu daudzveidību un klientiem pieejamo produktu klāstu. Vēl joprojām saglabājas izaicinājums, kas saistīts ar daļas klientu – gan privātpersonu, gan uzņēmumu – nepietiekamo finanšu pratību, lai spētu orientēties banku piedāvājumā un atrast savām ikdienas vajadzībām un biznesa specifikai atbilstošāko.

Nosakot Latvijas attīstībai īstermiņa prioritātes, svarīgākā no tām ir sekmīgi noslēgt 6. novērtējuma kārtu naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas regulējuma ieviešanā un tā efektīvā īstenošanā, lai Moneyval eksperti varētu pārbaudīt un novērtēt Latvijas paveikto.

Nedrīkst aizmirst, ka naudas atmazgāšana ir pārnacionāls fenomens, tāpēc FNA ļoti pozitīvi raugās gan uz vienotu šīs jomas regulējumu ES, gan arī uz Eiropas Naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanas iestādes izveidi.

Tas turpinās tālāku uzraudzības prakses un metožu harmonizāciju ES un stiprinās mūsu kopējo aizsardzību pret finanšu noziegumiem. Jācer, ka godprātīgiem klientiem finanšu pakalpojumu saņemšana kļūs vieglāka.

Tagad pārcelsimies no starptautiskās uz nacionālo dimensiju. Tas varbūt nešķiet pašsaprotami, taču **no naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas apkarošanas iegūst ikviens Latvijas iedzīvotājs.** Minēšu tikai vienu piemēru.

Ienākumi no ēnu ekonomikas var būt uzskatāmi par nelegāli iegūtiem līdzekļiem. Ēnu ekonomika Latvijā, saskaņā ar Starptautiskā Valūtas fonda un Rīgas Ekonomikas augstskolas aprēķiniem, līdz 2023. gadam veidoja gandrīz ceturto daļu no Latvijas iekšzemes kopprodukta (22.9%), un ikgadējie nesaņemtie nodokļu ienākumi ir mērāmi vairākos miljardos eiro.

Piemērojot procedūras cīņai ar naudas atmazgāšanu, kopanalizējot skaidras naudas darījumus (piemēram, izmaksas no bankomātiem) un bezskaidras naudas maksājumus, bankas efektīvi ierobežo arī ēnu ekonomiku.

Kopumā šīs darbības nāk par labu mums visiem, pamazām samazinot ēnu ekonomiku un palielinot nodokļu ieņēmumus. Skaidras naudas aprites jomā šobrīd tiek apspriestas vairākas izmaiņas datu apmaiņā starp Valsts ieņēmumu dienestu (VID) un bankām. **Lai neproporcionāli neierobežotu banku klientus, mums visiem ir svarīgi panākt samērīgumu starp legālu skaidras naudas apriti un ēnu ekonomikas ierobežošanu.**

Jautājums ir – kā bankām veicināt šo kopējo labumu, cīnīties ar naudas atmazgāšanu, vienlaikus nevajadzīgi neapgrūtinot klientus? Atbilde uz šo jautājumu ir patiesa, uz riskiem balstīta pieeja, kas ievēro Latvijas un Eiropas regulējuma prasības un vienlaikus nodrošina, ka banku veiktās darbības ir proporcionālas to mērķim un ietver vismazāko iespējamo apgrūtinājumu godprātīgiem klientiem.

Šī nav idealizēta vīzija. Gribu minēt vienu praktisku piemēru, kā publiskais un privātais sektors var sadarboties, lai to sasniegtu.

Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā Latvijā vēsturiski tika atdalīta no ziņošanas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Praksē tas noveda pie tā, ka galvenokārt tika ziņots par maza apmēra summām, kas neveicināja predikatīvo noziegumu atklāšanu. Šis paralēlais regulējums radīja ievērojamu slogu klientiem un kredītiestādēm.

Likumprojekts paredz atteikties no specifisku un bieži vien neaktuālu tipoloģiju minēšanas likumā, **akcentējot, ka ziņošana ir saistīta ar predikatīvā nozieguma iespējamību, nevis aizdomām par jebkuru mazāko nodokļu nemaksāšanu.** Tādējādi bankas varēs fokusēties uz nozīmīgāka riska gadījumiem, tiem veltot vairāk resursu.

Likums arī paredz, ka tipoloģiju izstrāde būs FID un VID kompetencē. Šajā kontekstā ir apsveicama valsts iestāžu apņēmība mazināt administratīvo slogu bankām un to klientiem, kas ir viena no "kapitālā remonta" negaidītām blaknēm. Slogs tiks mazināts, dodot bankām pieeju dažādiem reģistriem datu iegūšanai (piemēram, par rīcībspējas ierobežojumiem un audžubērnu pārstāvību).

Otrs piemērs ir politiski nozīmīgu personu un uzņēmumu grupu savstarpējo darījumu regulējuma sakārtošana un atvieglošana, ņemot vērā jauno Naudas atmazgāšanas novēršanas regulu, kas stāsies spēkā pēc trīs gadiem.

Apsveicama ir arī Eiropas Centrālās bankas un Latvijas Bankas iniciatīva, kuru pirms vairākiem gadiem ierosināja FNA. Tā dos elektroniskās naudas iestādēm tiešu piekļuvi Latvijas Bankas norēķinu sistēmai un veicinās bezskaidrās naudas maksājumus un lielāku konkurenci tirgus dalībnieku vidū. **Šī iniciatīva arī veicinās cīņu ar naudas atmazgāšanu,** jo elektroniskās naudas iestādēm vairs nevajadzēs piedalīties maksājumu sistēmā tikai ar banku starpniecību; līdz ar to nebūs vajadzība katru darījumu kontrolēt gan bankai, gan elektroniskās naudas iestādei.

Paralēli cīņai ar naudas atmazgāšanu, starptautiskie standarti regulē finanšu iestāžu rīcību terorisma finansēšanas novēršanā un starptautisko finansiālo sankciju efektīvā piemērošanā.

Latvijas bankas ātri un efektīvi reaģēja uz Krievijas sākto karu Ukrainā. FNA, kopā ar

atbildīgajām valsts institūcijām, nekavējoties uzsāka darbu pie sankciju praktiskas ieviešanas. Tas prasīja nozīmīgus resursus; sadarbībā ar FID un LB, neskaidrie jautājumi tika risināti nekavējoties.

Jāņem vērā, ka sankciju pārkāpēji turpmāko gadu gaitā vēlēsies legalizēt "asiņainos augļus", kas gūti, atbalstot agresorvalstis. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai arī turpmāk bankas kritiski un, protams, proporcionāli un jēgpilni izvērtē klientu līdzekļu izcelsmi, it īpaši gadījumos, kad klienti ir iesaistīti jebkādos finansiālos vai saimnieciskos darījumos ar partneriem Krievijā vai Baltkrievijā. **Klientiem, kas darbojas augsta riska segmentā, sankcijas vēl kādu laiku radīs papildu slogu gan attiecībā uz norēķinu ātrumu, gan dokumentu iesniegšanu bankā.** Tas ir tikai atbilstoši un proporcionāli šo klientu vēlmei sadarboties ar agresorvalstīm.

Izmantojot FID vadīto Sadarbības koordinācijas grupu, Latvija šobrīd ir viens no līderiem ES attiecībā uz informācijas apmaiņu starp valsts iestādēm un bankām, kā arī savstarpēji banku starpā. **Latvija ir arī viena no pirmajām valstīm, kas informācijas apmaiņas risinājumu starp bankām ir licencējusi,** piemērojot līdzsvarotu pieeju, sabalansējot klientu datu aizsardzību ar cīņu ar naudas atmazgāšanu. Jaunā Naudas atmazgāšanas novēršanas regula paver līdz šim nebijušas iespējas informācijas pārrobežu apmaiņā. Tas radīs nepieciešamību izstrādāt attiecīgus risinājumus vismaz Baltijas un Ziemeļvalstu mērogā, kur galvenie ieguvēji būs banku godprātīgie klienti.

Noslēgumā, lūkojoties nākotnē, ceru uz ciešu sadarbību ar FID. FNA turpinās būt uzticams un spēcīgs sadarbības partneris plaša spektra iniciatīvu īstenošanā.

Kampaņā "Met nost!" informē, kā atpazīt telefonkrāpšanu

Lai vērstu sabiedrības uzmanību pieaugošajiem telefonkrāpšanas riskiem, Mastercard sadarbībā ar Finanšu nozares asociāciju (FNA) oktobrī organizēja kampaņu "Met nost!". Tās laikā uzrunāti vairāki tūkstoši senioru un viņu tuvinieku, informējot, kā atpazīt telefonkrāpniekus, un mudinot nekavējoties pārtraukt jebkuru aizdomīgu sarunu.

"Telefonkrāpnieku aktivitāte [...] ir ļoti augsta, un izkrāpto līdzekļu apmērs pusgada laikā sasniedzis gandrīz 5,7 miljonus eiro. Tāpēc mēs arī turpmāk aicināsim iedzīvotājus pret jebkuru aizdomīgu zvanu vai īsziņu izturēties ļoti kritiski un pat mazākās šaubu ēnas gadījumā mest klausuli nost," uzsver bijusī FNA valdes priekšsēdētāja Sanita Bajāre.

Kampaņas ietvaros pašvaldībām un seniorus pārstāvošām organizācijām tika piegādāti kopumā 14 000 informatīvi izdales materiāli izvietojšanai publiski pieejamās un redzamās vietās. Šis materiāls un ekspertu padomi ir pieejami arī digitālā formātā [šeit](#).

vied pircējs

**Izklausās aizdomīgi?
Neesi laipns – met nost!**

FINANŠU NOZARES ASOCIĀCIJA |

Noslēgusies goAML lietotāju reģionālā sanāksme "goRIGA 2024"

No 10. līdz 12. septembrim Rīgā pulcējās vairāk nekā 100 finanšu izlūkošanas dienestu pārstāvji no 45 pasaules valstīm, lai piedalītos 9. goAML lietotāju reģionālajā sanāksmē "goRIGA 2024".

3 dienas

115 dalībnieki

45 valstu pārstāvji

Tikšanās mērķis bija diskutēt par goAML sistēmas pašreizējām iespējām un turpmāko attīstību, kā arī apmainīties ar idejām, pieredzi un tehnoloģiskajiem risinājumiem NILLTPFN, sankciju, mašīnmācīšanās un citos būtiskos jautājumos.

"Latvijas Finanšu izlūkošanas dienests ir aktīvs goAML vēstnesis, jo mēs ticam ne tikai tehnoloģiskiem risinājumiem, bet arī lietotāju pieredzes spēkam. Vēlamies uzlabot goAML lietotāju pieredzi, tāpēc "goRIGA 2024" piedalījās plašs starptautisku ekspertu loks, kuri dalījās ar savām zināšanām. Šobrīd NILLTPFN pasaulē parādās arvien jauni IT risinājumi, un mums svarīgi atbalstīt un ieviest tos goAML sistēmā arī pie mums Latvijā", stāsta FID priekšnieka vietniece stratēģijas attīstības jautājumos Marta Jaksona.

Trīs dienu garumā notika dažādu valstu veiksmīgāko tehnoloģisko risinājumu prezentācijas, kā arī diskusijas un darbsemināri, meklējot arvien efektīvākus ceļus, kā sadarboties un attīstīt goAML sistēmu.

Pasākumu organizēja FID ciešā sadarbībā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroju.

